

Het Centrum voor Kinderfilosofie wil leerlingen van de basisschool prikkelen en laten ontdekken dat er naast de gebaande paden ook leuke zijweggetjes bestaan. Middelbare scholen merken het meteen als een nieuwe leerling afkomstig is van een basisschool waar wekelijks gefilosofeerd wordt. Marja van Rossum [47] is negen jaar vakleerkracht filosofie op basisschool Het Mozaïek in Delft en werkt bij het Centrum voor Kinderfilosofie in Alkmaar. **"Het is belangrijk je te blijven afvragen: hoe zit het eigenlijk?"**

"Filosofen kun je al in de onderbouw van de basisschool. Ik lees bijvoorbeeld in groep drie een verhaal van Toon Tellegen, waarin eekhoorn en giraffe een ontdekkingsreis maken. Giraffe kijkt op een gegeven moment in een kiezelsteen en ziet daarin de hele wereld. Zoiets is een mooi begin voor een gesprek over ontdekken. Van tevoren zeg ik: denk eens na wat je opvalt, wat vind je vreemd aan dit verhaal. Wat voor vragen kun je erbij bedenken? Oudere kinderen en volwassenen vinden dat moeilijk, ze hebben het afgeleerd. Ze blijven te concreet bij het verhaal. Jonge kinderen kunnen het goed. Ze komen met vragen als: waarom willen we iets ontdekken? Is het wel ontdekken als je iets ontdekt dat anderen al weten? Kun je op elke reis iets ontdekken? Uit de lijst met vragen mogen ze zelf de leukste kiezen. Daar gaan we dan over praten. Dat

geval grijp ik in: zijn we aan het bouwen of aan het breken? Want zo'n opmerking breekt af. 'Wat kun je haar vragen om te bouwen?' Dan zegt zo'n jongen: 'Waarom is dat een verbetering?' Het meisje: 'We wonen nu met teveel mensen dicht op elkaar; als we meer ruimte hebben, krijgen we een betere wereld.' De jongen: 'Ik denk niet dat het in meer ruimte zit. Mensen willen altijd meer. We moeten onze hebberigheid kwijtraken.' Kijk, dan heb je een heel ander gesprek. Door het doorvragen, het willen begrijpen wat de ander bedoelt, kom je op nieuwe gedachten. Mijn ideaal is dat het gesprek vanzelf gaat lopen. Ik stel alleen vragen om het onderzoek op gang te houden."

besprak en me een baan gaf. Dat overviel me nogal, maar het was natuurlijk wel fantastisch. Sindsdien geef ik daar in alle groepen wekelijks filosofie. Het leuke is: ieder kind kan het. Ze moeten alleen enigszins de Nederlandse taal spreken. Ook minder taalvaardige kinderen zullen merken dat andere kinderen worstelen met betekenissen van woorden. Filosofie kun je uitstekend integreren in andere vakken, maar dat is tegelijkertijd de kracht en de zwakte. Je kunt het op allerlei manieren aanpakken en er is veel materiaal beschikbaar. Veel mensen beginnen er vol enthousiasme aan maar haken na een tijd toch af. Het is niet zo makkelijk voor leerkrachten om te doen, maar het helpt als je goed voorbereid en als je er 'feeling' voor hebt."

levert mooie uitspraken op, er was bijvoorbeeld een kind dat zei: 'Als je de verkeerde kant oploopt, kun je meer ontdekken.' Wij volwassenen vinden zoiets wijs, maar kinderen hebben dat gewoon in huis. Ik vind het belangrijk dat kinderen zich bewust blijven van de denkpaden om de gebaande paden heen. Alles verandert heel snel in de wereld, kennis is zo weer achterhaald. Daar moet je als mens een weg in leren vinden. Ik wil vooral die kennis blijven bevragen: hoe zit het eigenlijk? Het vak kinderfilosofie creëert zo'n moment in de klas. Ik bied de kinderen iets aan dat ze prikkelt en samen gaan we op onderzoek uit."

waarom is filosofie goed voor kinderen?

"Ze leren er erg goed van communiceren. We denken namelijk al gauw dat we weten wat de ander bedoelt. In de les laat ik ze terugkoppelen: vertel nu eens in je eigen woorden wat je klasgenoot net zei. Dan krijg je het terug maar gekleurd met een eigen interpretatie. Het is nog niet zo simpel om precies te vatten wat de ander wil zeggen. Volwassenen hebben daar ook grote moeite mee. Scholen die structureel filosofie in het onderwijs hebben opgenomen, dat wil zeggen wekelijks, horen van het voortgezet onderwijs dat ze daar het verschil goed merken. Zo'n kind heeft opvallende denkvaardigheden. Ze voeren geen debat, ze willen niet per se hun gelijk halen. Nee, ze gaan met je in gesprek. Ze zijn op zoek naar de diepere laag achter de woorden. Om een voorbeeld te geven: ik deed een gedachte-experiment in groep zeven. Ik vertelde dat mensen zich alsmat evolueren, van onze voorouders die in berevellen rondliepen tot de huidige technologische maatschappij, en dat die ontwikkeling nog steeds doorgaat. Ik stelde de vraag: 'Wat zou er aan mensen kunnen verbeteren in de toekomst?' Een meisje antwoordde: 'Het zou beter zijn als mensen in staat zijn op andere planeten te leven zonder maskers en luchtflessen.' Enkele jongens reageerden meteen: 'Dat kan helemaal niet!' In zo'n

hoe bent u bij het Centrum voor Kinderfilosofie terecht gekomen?

"Na wat omzwervingen heb ik een opleiding gevolgd voor humanistisch vormingsonderwijs. Ik heb dat vak zeven jaar gegeven. Het heeft veel raakvlakken met filosofie: het gaat over omgaan met morele dilemma's, normen en waarden, ethische vraagstukken. Na zeven jaar wilde ik meer, ik begon me steeds meer in filosofen te interesseren. Toen ik het boekje 'Klein maar dapper' las, met denkverhaaltjes, wist ik: dit is het! Hier wil ik iets mee. Ik heb cursussen gevolgd en kwam terecht bij Berrie Heesen, die het Centrum voor Kinderfilosofie heeft opgezet. Ik heb er lesmateriaal ontwikkeld en gaf nascholing aan het vormingsonderwijs. Toen Berrie ziek werd, heb ik onder andere zijn

"Ik bied de kinderen iets aan dat ze prikkelt en samen gaan we op onderzoek uit."

werk voor basisscholen overgenomen terwijl Rob Bartels dat deed voor de PABO's. Na Berries overlijden hebben Rob en ik de coördinatietaken van het Centrum als duobaan op ons genomen. Ons doel is om filosofie stevig neer te zetten in het basisonderwijs. We gaan ook in op verzoeken van het VMBO, naschoolse opvang, de jeugdhulpverlening en de kunst- en cultuureducatie, maar we nemen zelf geen initiatieven in die richting. Het bestaan van het Centrum wordt voor het grootste deel mogelijk gemaakt door de Hogeschool INHOLLAND. Onze kennis en knowhow kunnen we direct delen met de studenten en docenten van de PABO daar. Ondertussen had ik een basisschool bij mij in de buurt aangeboden om er met de leerlingen te filosoferen. De directeur was zo enthousiast dat hij het met het team

afgelopen schooljaar werkte het Centrum voor Kinderfilosofie mee aan het project 'Kleine grote denker', dat onder andere resulteerde in een bijlage bij Kidsweek in mei met de titel 'Gras is oranje.' Wat was dat voor project?

"Het was een experiment van het Centrum voor de ontwikkeling van het creatief denken in Antwerpen en ons Centrum voor Kinderfilosofie. Tussen december 2004 en april 2005 hebben duizend kinderen op een groot aantal basisscholen gefilosofeerd over maatschappelijke thema's, zoals kinderarbeid, ouderenzorg en de school van de toekomst. We werkten nauw samen met organisaties als het Nederlandse Rode Kruis, Kidsweek, FNV en de Algemene Onderwijsbond. Het idee erachter was om basisscholen te stimuleren om meer met kinderfilosofie en creatief denken te doen. De ideeën en oplossingen bij de thema's zijn verzameld en de leukste, origineelste en meest creatieve zijn in de Kidsweek terechtgekomen. Daarin stond ook uitgebreid beschreven hoe je zelf in de klas creatieve oplossingen kunt bedenken. Het is een enorm succes geweest. Er komt zeker een vervolg."

web/links

www.kinderfilosofie.nl
www.mozaiek-delft.nl
www.dekleinegroteDenker.nl
www.zo-en-zo.nl
www.wijsneus.org